

**Recenzja pracy doktorskiej mgra Artura Szczerbinina
pt. *Solowy repertuar organowy zachowany na terenie Europy środkowowschodniej
w rękopiśmiennych źródłach muzycznych pochodzących z lat ok. 1570–1685
oraz związane z nim zagadnienia wykonawcze*
napisanej pod kierunkiem prof. dra hab. Marcina Szelesta**

Zlecniodawca recenzji

Akademia Muzyczna im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie – Uchwała nr 47/2022 Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie z 22 czerwca 2022 r., podjęta na podstawie art. 179 ust. 1 ustawy z 3 lipca 2018 r. Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 r., poz. 1669, z późn. zm.), zgodnie z art. 14 ust. 2 pkt 2 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz. U. 2017 r., poz. 1789, z późn. zm.).

O wyznaczeniu mnie na recenzenta w przewodzie doktorskim mgra Artura Szczerbinina zostałem poinformowany pismem z 4 lipca 2022 r. sygnowanym przez Przewodniczącą Rady do Spraw Dyscypliny – Sztuki Muzyczne Akademii Muzycznej im. Krzysztofa Pendereckiego w Krakowie dr hab. Monikę Gardoń-Preinl, prof. AMKP. Do pisma dołączona została praca doktorska mgra Artura Szczerbinina (nagranie i opis) oraz stosowna dokumentacja.

Podstawowe informacje o Doktorancie

Artur Szczerbinin rozpoczął edukację w zakresie gry na organach w Ogólnokształcącej Szkole Muzycznej II st. im. Artura Malawskiego w Przemyślu pod kierunkiem Daniela Prajznera, a kontynuował ją w Akademii Muzycznej w Krakowie w klasie prof. dra hab. Marcina Szelesta, uzyskując w 2017 r. tytuł zawodowy magistra sztuki z oceną bardzo dobry z wyróżnieniem. W roku akademickim 2015/2016 jako stypendysta programu Erasmus+ studiował również w Hochschule für Musik we Freiburgu pod kierunkiem prof. Martina Schmedinga i prof. Matthiasa Maierhofera. Swoją wiedzę i umiejętności pogłębiał poprzez czynne uczestnictwo w licznych kursach mistrzowskich.

Doktorant posiada duże doświadczenie wykonawcze, które zawdzięcza prowadzonej nieprzerwanie od czasów studiów działalności artystycznej, obejmującej dotychczas kilkadziesiąt

koncertów w Polsce i za granicą. Występuje nie tylko jako solista, lecz również jako członek różnego rodzaju formacji kameralnych i orkiestr, często realizując partię basso continuo.

W 2014 roku otrzymał III nagrodę na Międzynarodowym Konkursie Organowym *W kręgu europejskich organów barokowych* w Katowicach.

Artur Szczerbinin jest także aktywny naukowo i prezentuje publicznie wyniki swoich dociekań w formie referatów, z których jeden został opublikowany, oraz działa jako popularyzator nauki i sztuki, inicjując, bądź angażując się w różnego rodzaju przedsięwzięcia w tym zakresie.

Ocena pracy doktorskiej

Przedstawiona do oceny praca doktorska składa się z dwóch elementów stanowiących integralną całość: dzieła artystycznego utrwalonego w postaci nagrania audio oraz jego opisu w formie rozprawy. Dążąc do ukazania syntetycznego przeglądu repertuaru organowego, jaki zachował się w środkowo- i wschodnioeuropejskich manuskryptach powstałych w ostatnich dekadach XVI i w XVII stuleciu, Doktorant podjął trud scalenia wyników badań prowadzonych w tym zakresie w różnych ośrodkach oraz ich interpretacji, czego celem było ukazanie specyfiki tej imponująco bogatej i różnorodnej literatury, niestety niemal nieobecnej w programach koncertowych, oraz pogłębienie wiedzy na temat związanej z nią praktyki wykonawczej.

Dokonując selekcji repertuaru do nagrania, Artur Szczerbinin poddał wnikliwej, wieloaspektowej analizie komplet znanych obecnie źródeł, zabiegając o zachowanie optymalnej proporcji ilościowej pomiędzy obecnymi w nich gatunkami muzyki organowej oraz o atrakcyjność programu dla słuchacza. W konsekwencji na krążku CD utrwalone zostały następujące pozycje:

1. **Tabulatura łowicka** (k. 87v–88)
Anonim – Magnificat sexti toni
Magnificat anima mea Dominum
Quia respexit
Et misericordia eius
Deposuit potentes de sede
Suscepit Israel puerum
Gloria Patri
2. **Tabulatura vmhs 89** (k. 34v–35r)
Pierre Sandrin (ca. 1490 – ca. 1560) – Dulcis memoria
3. **Tabulatura Bohn Ms. mus. 357** (k. 418v–419r)
Anonim – Gagliarda
4. **Tabulatura braniewsko-oliwska** (k. 12v–13r)
Ivo de Vento (ca. 1544–1575) – Hor pensat' al mio mal
5. **Tabulatura Bohn Ms. mus. 102** (k. 54v–58r, 67v–68r)
Anonim – [Officium] Auff Weihnachten
Introitus: Puer natus
Der Verß
Alleluja
[Sequentia]: Grates nunc omnes

Himnus: A solis ortus
Ein ander Verß

6. **Tabulatura gdańska** (k. 54r–55r)
Orlando di Lasso (ca. 1532–1594) – Veni in hortum meum
7. **Tabulatura Matthaeusa Hertela** (k. 34v–35r)
Johann Knöfel (ca. 1530 – po 1617) – Prosa de Resurrectione Christi
Victimae Paschali laudes
Dic nobis Maria
Christo dem Osterlämmelein
Christ lag in Todesbanden
Credendum est
8. **Tabulatura z Kroź**
Fantasia primi toni (improvizacja oparta na exemplach do fantasii, k. 96v–98r)
9. **Tabulatura 13992 (3A)** (k. 106v–108r)
Johann Schimrak (zm. 1657) – Christ lag in Todesbanden
10. **Codex Caioni** (k. 99v–100r)
Antonio Mortaro (ca. 1550 – ca. 1620) – Fantasia
11. **Tabulatura pelplińska Ms. 305** (k. 141v–142r)
Heinrich Scheidemann (ca. 1595–1663) – Gott der Vater wohn uns bei
12. **Tabulatura warszawska**
Anonim – Canzona primi toni
13. **Rękopis XIV.714** (k. 209v–210r)
Anonim (szkoła J.P. Sweelincka) – Toccata

Obok różnego typu intawolacji, stanowiących dominantę zawartości zachowanych manuskryptów, znalazły się tu kompozycje oryginalnie przeznaczone do wykonania na organach, zarówno oparte na cantus firmus, jak też swobodne, a dopełnieniem całości jest improvizowana fantasia, wykorzystująca dydaktyczne exempla zaczerpnięte z intawolatury żmudzkiej i dająca dzięki temu wyobrażenie o grze ex tempore ówczesnych organistów.

Nagranie zostało zrealizowane w bazylice św. Andrzeja Apostoła w Olkuszu na unikatowym późnorennesansowym instrumencie, zbudowanym przez Hansa Hummla i Jerzego Nitrowskiego w latach 1611-1633, który dzięki wzorcowo przeprowadzonym pracom rekonstrukcyjno-konserwatorskim znajduje się obecnie w doskonałej kondycji technicznej i brzmieniowej. W kontekście nagranych repertuaru trudno wyobrazić sobie lepszy wybór, bowiem charakteryzująca olkuskie organy stylistyka brzmieniowa jest tożsama z tą, która stanowiła źródło inspiracji dla twórców zarejestrowanych utworów, bądź bardzo do niej zbliżona. Ilość zachowanej w tym instrumencie materii zabytkowej umożliwia muzykowi dysponującemu odpowiednią wiedzą i wrażliwością bezkompromisowe stosowanie historycznych praktyk wykonawczych, a niejednokrotnie wręcz podsuwa rozwiązania napotykanym problemom interpretacyjnych.

Artur Szczerbinin korzysta z tego potencjału pewną ręką doświadczonego artysty. Wysmakowane rejestracje uwzględniają specyfikę konstrukcji instrumentu i respektują intencje jego

budowniczego, a jednocześnie zachowują równowagę pomiędzy kolorystyczną różnorodnością a troską o uwypuklenie struktury poszczególnych utworów. Doktorant posługuje się nienaganną techniką gry, włada bogatą paletą środków artykulacyjnych i plastycznie kształtuje dźwięk. Klarowne i przemyślane interpretacje, bogate w interesujące detale i świadczące o dogłębnej znajomości dawnych praktyk wykonawczych, z łatwością absorbują uwagę słuchacza i utrzymują ją nieprzerwanie aż do końcowej kadencji. Muzyczna narracja jest wartka i potoczna, naturalnie odprężona oraz szlachetnie powściągliwa, a walory akustyki wnętrza wykorzystywane bardzo zręcznie. Umiejętności te, wzbogacone gruntowną wiedzą, sprawiają, że również zarejestrowana przez Doktoranta improwizowana fantasia brzmi świeżo, jest stylistycznie poprawna i artystycznie wartościowa. Szkoda więc, że przedstawione do recenzji nagranie zawiera tylko skromny przykład tego rodzaju muzycznej wypowiedzi.

Część opisowa pracy ma postać rozbudowanej rozprawy, w której Doktorant zaprezentował i scharakteryzował wszystkie obecnie dostępne źródła repertuaru określonego w tytule oraz omówił specyficzne dla niego aspekty wykonawcze. Niezwykle obfity materiał badawczy został logicznie pogrupowany, a treść wyводу podzielona na pięć rozdziałów, z których dwa pierwsze służą zbudowaniu kontekstu, pozostałe zaś bezpośrednio odnoszą się do obranego przedmiotu badań.

Rozdział pierwszy opisuje przemiany geopolityczne w Europie środkowo-wschodniej, jakie nastąpiły w omawianym okresie. Ze zrozumiałych względów Autor poświęcił w tej części pracy sporo uwagi także skomplikowanej sytuacji konfesyjnej, będącej wynikiem intensywnie krzewionej wówczas reformacji oraz inicjatyw mających jej przeciwdziałać.

W rozdziale drugim przedstawiony został aktualny stan wiedzy na temat budownictwa organowego w ośrodkach, z których pochodzą badane manuskrypty. Poddając obserwacji istotne szczegóły i dokonując porównań, Doktorant trafnie wskazał podobieństwa i różnice zachodzące pomiędzy instrumentami konstruowanymi w poszczególnych zakątkach eksplorowanego obszaru oraz wzajemne przenikanie się wpływów wiodących ówczesnie szkół organmistrzowskich.

Trzeci rozdział zawiera omówienie wszystkich znanych obecnie rękopiśmiennych zbiorów muzyki organowej, powstałych w wybranym okresie na terenie Rzeczypospolitej Obojga Narodów, Prus Królewskich, Prus Książęcych, Inflant, Śląska, Czech, Górnych Węgier oraz Siedmiogrodu. Zostały w nim także zaprezentowane nowe ustalenia, będące rezultatem analizy źródeł.

Treść rozdziału czwartego dotyka problemu klasyfikacji i charakterystyki badanego repertuaru oraz jego migracji między ośrodkami, piątego zaś opisuje istotne zagadnienia interpretacyjne w odniesieniu do wyników przeprowadzonych badań i aktualnego stanu wiedzy na temat historycznych praktyk wykonawczych, czyniąc rozprawę oraz dzieło artystyczne komplementarnymi elementami spójnej całości.

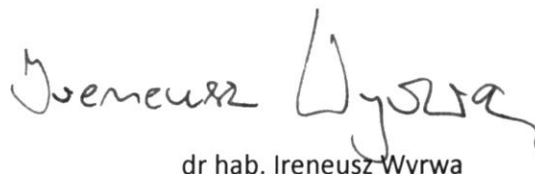
Uzupełnieniem pracy są dwa aneksy. Pierwszy z nich uzupełnia dotychczasowy brak inwentarzy czterech manuskryptów oraz prezentuje zrewidowane spisy zawartości czterech kolejnych, drugi zaś zawiera transkrypcje utworów nagranych przez Doktoranta, które nie doczekały się współczesnych edycji.

Tekst zakończenia rozprawy ukazuje ścisły związek, jaki zachodzi pomiędzy poszczególnymi ogniwami przeprowadzonego procesu badawczego, dowodzi osiągnięcia założonych celów i definiuje walory, jakie zastosowana w pracy metoda wnosi w sferę wykonawstwa.

Również formalna strona pracy nie budzi zastrzeżeń. Aparat naukowy jest nienagannie uporządkowany, a język, którym posługuje się Doktorant, cechuje wyważone połączenie naukowego obiektywizmu, literackiej szlachetności i ujmującej swady. Imponująca zawartość logicznie rozczłonkowanej bibliografii świadczy o szerokim horyzoncie naukowym, rzetelności oraz doskonałej orientacji Autora w dziedzinie, którą się zajmuje. Na bardzo wysoką ocenę zasługuje także redakcja i adiustacja tekstu.

Konkluzja

W świetle sformułowanych powyżej spostrzeżeń stwierdzam, że praca doktorska mgra Artura Szczerbinina, zatytułowana *Solowy repertuar organowy zachowany na terenie Europy środkowowschodniej w rękopiśmiennych źródłach muzycznych pochodzących z lat ok. 1570–1685*, spełnia wymogi sformułowane w art. 13 ust. 1 ustawy z 14 marca 2003 r. o stopniach i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki i **wnioskuję o jej przyjęcie oraz dopuszczenie do publicznej obrony**. Ponadto, z uwagi na pionierski charakter tej pracy, jej istotne walory naukowe i artystyczne oraz formalną nieskazitelność, **wnoszę o jej wyróżnienie**.

dr hab. Ireneusz Wyrwa